

RECEPCIA DYSTOPICKEJ A PREKLADOVEJ LITERATÚRY NA SLOVENSKU

Lívia Schlencová

Lívia Schlencová úspešne ukončila magisterské štúdium prekladateľstva a tlmočníctva v kombinácii anglický jazyk a kultúra a španielsky jazyk a kultúra na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici. Obhájila diplomovú prácu s názvom Dystopian Fiction and its Reception in Slovakia a momentálne si svoje vzdelanie obohacuje aj ako frekventantka Dopĺňujúceho pedagogického štúdia na Univerzite Mateja Bela.

ÚVOD

Príspevok vznikol na základe našej diplomovej práce, v ktorej sa venujeme recepcii dystopií a prekladov na Slovensku. Problematiku v práci rozoberáme obšírne, v príspevku však pozornosť zameriame len na niekoľko zaujímavých zistení. Údaje sme zozbierali v januári 2017 pomocou dotazníka, ktorý obsahoval zatvorené aj otvorené otázky. Vyplnilo ho 111 respondentov. Údaje sme podrobili deskriptívnej analýze. Zisťovali sme, či vedomosti o dystopiách a vzťah k nim súvisia s vekom respondenta a jeho vzťahom k čítaniu. Respondentov sme tiež požiadali, aby špecifikovali, čo sa im na dystopiách páči a čo sa im nepáči. Keďže sme sa venovali literárnej téme, zahrnuli sme do dotazníka aj otázky skúmajúce recepciu prekladov na Slovensku.

1 RECEPCIA DYSTOPIÍ NA SLOVENSKU

1.1 Definícia dystopie

Pojem „dystopia“ vznikol zo slova „utópia“, no zatiaľ čo utópia znamená „dobré miesto“ alebo „miesto, ktoré neexistuje“, dystopia označuje „zlé miesto“ (Vieira,

2010). Stručný oxfordský slovník literárnych pojmov definuje dystopiu ako predstavu alarmujúco zlého sveta, zvyčajne z vymyslenej budúcnosti; a tiež ako fikciu, zobrazujúcu takýto druh svetov (Baldick, 2001). F. Vieira (2010) označuje dystopiu za potomka satirických utópií a antiutópií. Objavila sa, keď ľudia obrátili pozornosť na možné podoby budúcnosti a na predstavy vedecko-technologického pokroku – miesto, ktoré neexistuje, bolo odrazu vďaka vede a technike dosiahnuteľné, no priemyselná revolúcia uvrhla ľudí do tovární a do chudobných štvrtí, zväčšila priepasť medzi chudobnými a bohatými a umelci začali sponchybňovať utopické myslenie (Gendler, 2016).

Dystopické príbehy sa väčšinou odohrávajú v budúcnosti, v čase, keď naše súčasné problémy dosiahli extrémnu podobu. Dej je často zasadený do múrmi alebo plotom izolovaného miesta, ktoré v čitateľovi vytvára pocit, že je uväznený (Novál, 2010). J. Novál opisuje typické dystopické mesto ako odpornejšie, pusté a šedé alebo naopak čisté, sklenené a sterilné. V meste sa ľahko koncentrujú a sledujú masy ľudí v rámci zaručenia ich „bezpečnosti“ (ibid.). Atmosféra dystopického príbehu je klaustrofobická, hrôzostrašná, plná strachu a beznádeje, no ako F. Vieira (2010) prízvukuje, je dôležité, aby v nej bola aj nádej a viera v lepšiu budúcnosť. Dystopia má totiž didaktickú úlohu – dosiahnuť, aby sme sa zamysleli nad globálnymi problémami a hľadali ich riešenia skôr, ako bude neskoro. Nositeľom tejto úlohy je hlavný hrdina. Vie (alebo postupne zistí), že so svetom a so spoločnosťou niečo nie je v poriadku a čitateľovi postupne odhaľuje, čo to je (Novál, 2010). Spoločnosť v dystopických príbehoch zohráva úlohu antagonistu, keďže stojí proti protagonistovi, utláčanému jednotlivcovi (Adams, 2011). Často je prezentovaná totalitnou alebo autoritárskou vládou, ktorej útlak sa prejavuje napríklad stratou občianskych práv a slobôd, neudržateľnými životnými podmienkami a neustálym sledovaním a kontrolou obyvateľstva (Adams, 2011).

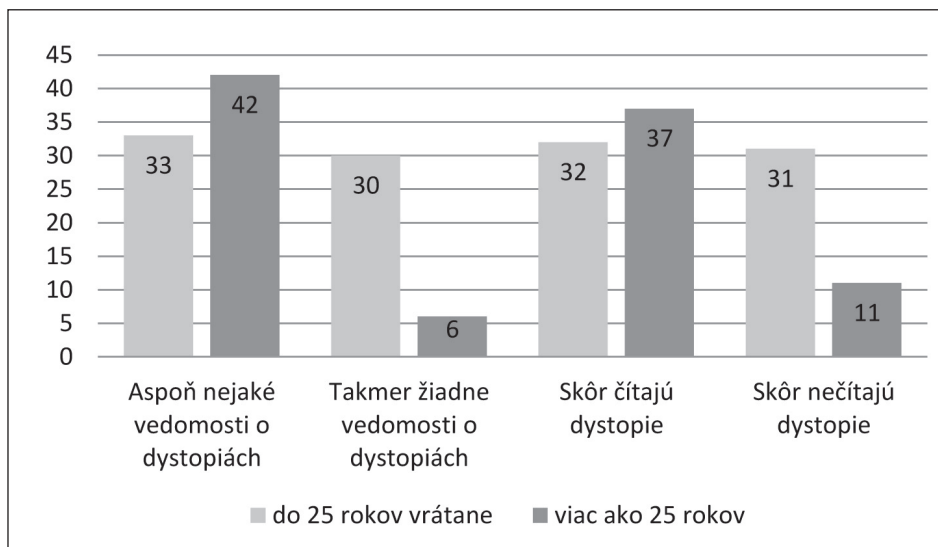
Známymi klasickými dystopickými dielami sú napríklad 1984 Georgea Orwella (preklad: Juraj Vojtek), *Prekrásny nový svet* (v origináli: *Brave New World*) Aldousa Huxleyho (preklad: Marián Gazdík), *451 stupňov Fahrenheita* (v origináli: *Fahrenheit 451*) Raya Bradburyho (preklad: Jozef Klinga), *Príbeh služobníčky* (v origináli: *The Handmaid's Tale*) Margaret Atwoodovej (preklad: Marián Gazdík), *Mechanický pomaranč* (v origináli: *A Clockwork Orange*) Anthonyho Burgessa (preklad: Otakar Kořínek) a iné.

Dystopie si našli svoje miesto aj medzi literatúrou pre mladých dospelých – známe sú trilógie *Hry o život* (v origináli: *The Hunger Games*) Suzanne Collinsovej (preklad: Michal Jedinák), *Divergencia* (v origináli: *Divergent*) Veronicy Rothovej (preklad: Elena Guričanová) a *Labyrint: Útek* (v origináli: *The Maze Runner*) Jamesa Dashnera (preklad: Michal Jedinák). Slovenské dystopie pre mladých dospelých píše Miroslava Varáčková – *Prežila som svet* (2011) a *Adaptácia* (2015).

1.2 Výsledky analýzy zatvorených otázok dotazníka

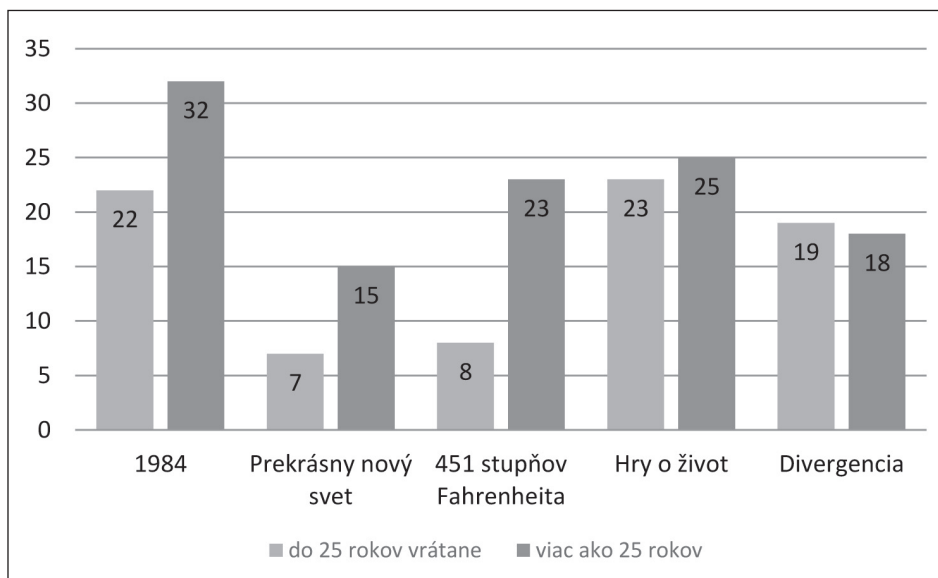
Ako sme už spomínali, v našom výskume sme sa pokúsili odhaliť súvislosť medzi vedomosťami o dystopiách, vzťahom k nim a respondentovým vekom a vzťahom k čítaniu. Respondentov sme pre potreby výskumu súvislostí s vekom rozdelili na skupinu ľudí do 25 rokov vrátane (63 respondentov, teda 56,76 % zo všetkých ľudí, čo vyplnili dotazník) a na skupinu ľudí starších ako 25 rokov (48 respondentov, teda 43,24 %), keďže v širšom ponímaní je literatúra pre mladých dospelých určená pre vekovú kategóriu 10 – 25 rokov (Cart, 2008).

Ukázalo sa, že v našej výskumnej vzorke má viac vedomostí o dystopiách staršia, (hoci menej početná), skupina, (zo 48 členov malo vedomosti 42, teda 87,50 %). Táto skupina aj častejšie siahla po dystopickom žánri, (zo 48 členov čítalo dystopie 37, teda 77,08 %). Oproti respondentom do 25 rokov, (kde zo 63 členov malo vedomosti 33, teda 52,38 %, a dystopie čítalo 32, teda 50,79 %), starší respondenti prečítali nielen viac klasických dystopií, ale čítali aj tie súčasné, ktoré sú určené pre mladých dospelých. Nepotvrdil sa náš predpoklad, že literatúru pre mladých dospelých čítajú skôr ľudia v mladšej vekovej kategórii. Graf 1 predstavuje súvislosť medzi vedomosťami a vzťahom k dystopiam a respondentovým vekom. Uvádzame reálne počty respondentov, nie percentá. Graf 2 zobrazuje niekoľko klasických a súčasných dystopií a vekové skupiny ich čitateľov.

Graf 1:

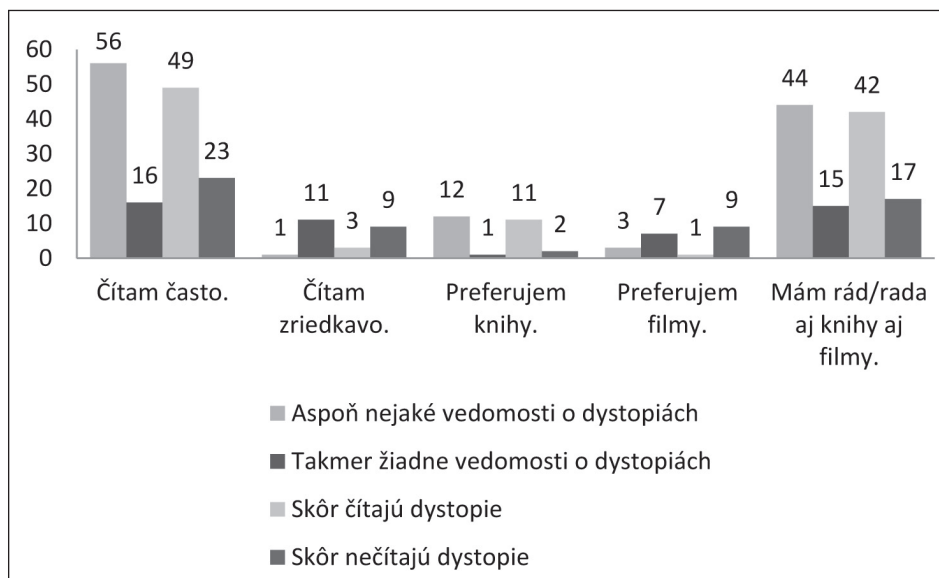
Súvislosť medzi vekom vedomosťami a vzťahom respondenta k dystopiam

Graf 2:
Čitateľské skupiny klasických a súčasných dystopií

Ďalšie knihy, pri ktorých sme skúmali vek čitateľov sú *Mechanický pomaranč* (7 čitateľov do 25 rokov, 16 starších čitateľov), *Príbeh služobníčky* (2 čitateľa do 25 rokov, 7 starších čitateľov), *Darca* (v origináli *The Giver* autorky Lois Lowryovej, preklad: Veronika Michalová; 6 čitateľov do 25 rokov, 9 starších čitateľov), *Škaredí* (v origináli *Uglies* autora Scotta Westerfelda, preklad: Lucia Nižníková; 2 čitateľa do 25 rokov, 6 starších čitateľov), *Labyrint: Útek* (12 čitateľov do 25 rokov a 12 starších čitateľov). Ostatné knihy, o ktorých sa čitateľa zmienili viac než raz, sú napríklad: *Červená kráľovná* (v origináli *Red Queen*) Victorie Aveyardovej (preklad: Slavomír Hrivňák), *Legenda* (*Legend*) Marie Luovej (preklad: Silvia Šebová), *Inkarceron* (*Incarceron*) Catherine Fisherovej (preklad: Andrej Chovan), *Mesto Ember* (*The City of Ember*) Jeanne DuPrauovej (preklad: Dagmar Šajtyová), *Pod vražednou oblohou* (*Under the Never Sky*) Veronicy Rossiovej (preklad: Patrick Frank), *Dokonalý pár* (*Matched*) Ally Condieovej (preklad: Patrick Frank), *Silo* (*Wool*) Hughha Howeya (preklad: Michal Jedinák), *Delírium* (*Delirium*) Lauren Oliverovej (preklad: Katarína Slivková), *Boh múch* (*Lord of the Flies*) Williama Goldinga (preklad: Jozef Kot), *Zvieracia farma* (*Animal Farm*) Georgea Orwella (preklad: Miloš Ruppeltdt), *Metro 2033* Dmitryho Glukhovskeho, *Tma* Ondřeja Neffa, a podobne.

V našom výskume sme hľadali aj súvislosť medzi vedomosťami o dystopiách, vzťahom k nim a vzťahom k čítaniu všeobecne. V skupine respondentov, ktorí

Graf 3:
Súvislosť medzi respondentovým vzťahom k čítaniu a vedomosťami a vzťahom k dystopiám

označili, že čítajú relatívne často (72 respondentov, teda 69,37 % zo všetkých respondentov, ďalej len „r.“), prevažovali ľudia s vedomosťami o dystopiách (56 r., teda 77,78 %) a so sklonom čítať dystopie (49 r., teda 68,06 %) – takíto ľudia prevažovali aj v skupine respondentov, ktorí označili, že uprednostňujú knihy pred filmami (z 13 r. malo vedomosti 12 a dystopie čítalo 11 respondentov), a tiež v skupine, ktorá prejavila rovnaký záujem o filmy aj o knihy (z 59 r. malo vedomosti 44 a 42 čítalo dystopie). V skupinách, ktoré označili, že čítajú zriedkavo (12 r.) a že uprednostňujú filmy pred knihami (10 r.), to samozrejme bolo naopak – prevažovali ľudia, ktorí o dystopiách nemali takmer žiadne informácie a nezvykli takúto literatúru čítať. Zistenia sú zobrazené v grafe 3. Uvádzame reálne počty respondentov, nie percentá.

V našom výskume sme tiež zistili, že záľuba v sci-fi súvisí so záľubou v dystopiách. V skupine respondentov, ktorí mali vedomosti o dystopiách (75 r., teda 67,57 % zo všetkých respondentov), boli najobľúbenejšími žánrami fantasy (53 r., teda 70,67 %) a sci-fi (51 r., teda 68,00 %). Naopak v skupine, ktorá nemala takmer žiadne vedomosti o dystopiách (36 r., teda 32,43 % zo všetkých r.), nebolo sci-fi tak obľúbené. Najvyhľadávanejším žánrom bolo fantasy (23 r., teda 63,89 %), nasledovali detektívky (19 r.) a sci-fi sa umiestnilo na rovnakej priečke spolu s romantickými a psychologickými románmi (12 r., teda 33,33 %). V skupine respondentov, ktorí mali vzťah k čítaniu dystopií (70 r., teda 63,06 % zo všetkých

respondentov), bolo opäť fantasy (55 r., teda 78,57 %) a sci-fi (54 r., teda 77,14 %) na prvých miestach. Z tých respondentov, ktorí k čítaniu dystopii vzťah nemali (41 r., teda 36,94 %), 21 (51,22 %) preferovalo fantasy, 18 detektívky, 12 historické romány, a rovnaký počet respondentov označil ako svoje preferencie aj psychologické romány a odbornú literatúru, 9 respondentov zvolilo romantické romány a rovnaký počet sa rozhodol pre sci-fi (21,95 %). Vidíme teda, že zatiaľ čo fantasy bolo všeobecne preferované, sci-fi mali v oblube najmä tí respondenti, ktorí sa zaujímali aj o dystopie.

1.3 Výsledky analýzy otvorených otázok dotazníka

Respondentov sme sa opýtali, čo podľa nich robí dystopiu zaujímavým žánrom a aké nedostatky im na dystopických dielach prekážajú. Šlo o otvorené a dobrovoľné otázky. Postupne si rozoberieme najprv pozitívne, potom negatívne aspekty dystopických príbehov.

J. J. Adams (2011) zozbieral názory autorov, ktorí prispeli do jeho dystopickej antológie *Brave New Worlds*. T. S. Buckell tvrdí, že príťažlivosť spočíva v eskapizme. Náš svet je v porovnaní s tým dystopickým dobrým miestom pre život. Aj K. Stanley spomína túto obrátenú útechu, pri ktorej sa človek utieka k predstavám horšieho, aby pochopil, že sa má dobre. A. Irvine prirovnáva zážitok z dystopie k hororovým príbehom. Obe v čitateľovi vyvolávajú strach a hrôzu bez toho, aby čelil skutočnej hrozbe. Naopak J. Tolbert na prirovnanie využíva zážitok z tragédií. Vraj máme radi príbehy o ľuďoch, ktorých životy sú niečím horšie než naše vlastné. Svoje problémy potom nevnímame až tak tragicky. Iní autori zmienili napríklad polemizovanie nad otázkou „Čo ak?“ a tiež kritiku spoločnosti.

Na otázku, čo sa im na dystopiiach páči, odpovedalo 77 respondentov (69,37 %). Lákadlom pre nich boli vízie budúcnosti a katastrofické scenáre (26 r., 33,77 %). Aj sám autor románu *451 stupňov Fahrenheita*, R. Bradbury (2013), v jednom rozhovore tvrdí, že rozhovory o budúcnosti sú dôležité, pretože ľudstvu pomáhajú prežiť a riešiť problémy. Zaujímavé sú aj varovania ukryté v takýchto dielach. Tie z dystopii robia akési výstražné príbehy. Za pútavé ich označilo 13 respondentov (16,88 %). V Adamsovom článku (2011), S. L. Gilbow hovorí, že dystopie nastavujú nášmu svetu zrkadlo, a vždy v nich hľadáme ako na niečo z nás. 12 respondentov (15,58 %) na dystopiiach lákajú podnety na zamyslenie sa nad svetom a nad spoločnosťou. Príbehy ich nútia uvažovať, ako by predostreté problémy riešili, a či by v extrémnych podmienkach vôbec prežili. 18 respondentov (23,38 %) uviedlo, že dystopické diela sa im páčia vďaka strhujúcim a napínavým príbehom, ktoré ponúkajú, v rámci toho ich zaujíma napríklad konflikt medzi jednotlivcom a spoločnosťou, pútavé zápletky, dejové zvraty, uveriteľné postavy,

a podobne. 27 respondentov (35,06 %) uviedlo iné možnosti, napríklad psychológiu postáv, správanie sa postáv v extrémnych podmienkach, boj za zmenu situácie, v ktorej sa postava nachádza, témy vojny a vlády totalitných režimov, kritiku spoločnosti, boj za slobodu a o prežitie, eskapizmus, silné emócie, a iné.

Skúmali sme i názor respondentov na dôvody popularity dystopií pre mladých dospelých. Na túto otvorenú a dobrovoľnú otázku nám odpovedalo 71 respondentov (63,96 %). Spisovateľ S. Westerfeld (2008) raz na svojom blogu napísal, že jeho román *Škaredí vďačí* za svoj úspech čiastočne aj skutočnosti, že stredná škola je v podstate tiež dystopia. J. L. Barnesová (In: Pickett, 2014) tvrdí, že dystopie nadväzujú na vnútorný zmätok, ktorý prežívajú mladí ľudia. K rovnakému názoru dospela aj L. Millerová (2010), podľa ktorej sú dystopie odrazom toho, čo prežíva mladý človek. Ďalej tvrdí, že napríklad *Hry o život* nedávajú zmysel ako obraz totalitného režimu, ale skôr ako alegória na spoločenské prežívanie mladých ľudí. Tu však musíme pridať aj pohľad samotnej spisovateľky, ktorá sa o niečo také nikdy nesnažila. S. Collinsová sa totiž vyjadrila, že nepíše o dospievaní ako takom, ale píše o vojne pre dospievajúcich (Bitoun, 2014). J. Ostenson a J. Scholes (2013) tvrdia, že dystopie odrážajú proces premeny dieťaťa na dospelého človeka. Dospievajúci si nie sú istí svojou budúcnosťou a ani tým, kým vlastne sú. Hlavný hrdina v dystopii spochybňuje spoločnosť a svoju rolu v rámci nej. Každé rozhodnutie, ktoré urobí, bude mať preňho ďalekosiahle následky. V podobnej situácii sa ocitajú aj dospievajúci a mladí dospelí.

Naši respondenti uviedli ako možné dôvody popularity dystopií pre mladých dospelých napríklad dobrodružstvá a napätie (14 r., 19,72 %), romantiku (5 r., 7,04 %), eskapizmus (4 r., 5,63 %), obrazy temnej budúcnosti a extrémne podoby problémov (15 r., 21,13 %), ľahké stotožnenie sa s príbehom a s mladým hrdinom (21 r., 29,58 %), a podobne. Niektorí označili dystopie iba za trend, ktorý postupom času uvoľní miesto niečomu inému (14 r., 19,72 %). Našli sa aj zmienky o podobnosti medzi dystopiami a fantasy, sci-fi či horormi (6 r., 8,45 %).

Zaujímavé boli aj odpovede na otázku, čo sa respondentom na dystopických príbehoch nepáči. Odpovedalo nám 51 respondentov (45,95 %). Opäť sme odpovede zatriedili do niekoľkých kategórií. Prvou je zle napísaná zápletká a príbeh. O tej písalo 17 respondentov (33,33) – kritizovali za vlasy pritiahnutú a do konca nepremyslenú zápletku, tvorbu fikčného sveta bez dostatku pravidiel, ktorá končí produkovaním nejasností v príbehu, nesprávnu prácu s tempom príbehu, najmä pokiaľ ide o natahovanie deja do trilógií alebo ešte dlhších sérií. Kritizovaná bola aj romantika v príbehoch, hlavne ľubostné trojuholníky a tiež snahy čitateľa nasilu šokovať.

15 respondentov (29,41 %) bolo nespokojných s postavami dystopií – odmietli postavy vyvolených, ktorí sú predurčení zvrhnúť režim a spasiť svet bez toho, aby to bolo celé uveriteľne napísané, ako problém videli tiež neporaziteľnosť hlav-

ného hrdinu, ďalej sa zmienili aj o nelogickom a nerealistickom konaní postáv, o naivite postáv a o nedostatku motivácie a tiež o ľahkej porážke antagonistov. Respondentom sa nepáčila aj všeobecná podobnosť príbehov a zápletiiek (8 r., 15,69 %), 4 respondenti (7,84 %) dystopiám vytkli šťastné konce, 9 (17,65 %) beznádej a násilie.

L. Pickettová (2014) uvádza, že kritici diel pre mladých dospelých odmietajú recyklované kliše a vnímajú takéto diela ako úpadok v gramotnosti. Spisovateľ J. P. Beaubien (2016), ktorý s dávkou sarkazmu poskytuje na YouTube takzvané strašné spisovateľské rady, dystopiám vytkol vágny popis udalostí, ktoré dystopiu vytvorili, napríklad existenciu autoritárskych vlád bez akéhokoľvek pádného dôvodu, oproti reálnym situáciám, kde nastoleniu totalitného režimu predchádza mnoho rôznych sociálno-ekonomických faktorov. Kritizuje nerealisticky opísaný svet bez detailov, vágnosť antagonistov, ktorí opakovane zlyhávajú pri pokuse poraziť skupinu tínedžerov, a tiež rozoberanie malicherností, ako ľúbostné trojuholníky a všeobecne medziľudské vzťahy, pričom skutočné problémy sú v úzadí. Kritizuje protagonistu typu vyvolené špeciálne dievča, do ktorého sa zamilujú minimálne dvaja chlapci, a ktoré vo všetkom uspeje napriek minimálnemu tréningu. Akíkoľvek dospelí ľudia v príbehu sú buď neschopní alebo na strane nepriateľa, rodičia hlavnej postavy sú buď mŕtvi alebo tiež neschopní.

2 RECEPCIA PREKLADOV NA SLOVENSKU

V našej práci sme sa venovali literárnej téme, a preto sme sa zamerali aj na vzťah respondentom k prekladovej literatúre. Zisťovali sme, či respondenti radšej čítajú originály alebo preklady a prečo. 34 respondentov (30,6 %), uviedlo, že radšej čítajú v origináli, 32 respondentov (28,8 %), preferuje čítanie kníh preložených do iného ako slovenského jazyka, napríklad do češtiny. 66 respondentov (59,46 %) teda preferuje čítať knihy v inom ako slovenskom jazyku. Z nich 9 (13,6%) uviedlo, že čítajú v origináli, aby si zlepšili cudzí jazyk. 15 (22,7 %) uviedlo, že tak robia, aby sa im nič z originálu nestratilo, ako sa môže stať pri preklade. 8 (12,1 %) uviedlo, že neveria v kvalitu slovenských prekladov. 19 (28,8 %) uviedlo, že v inom ako slovenskom jazyku čítajú v prípade, ak ešte slovenský preklad nevyšiel. 15 (22,7 %), uviedlo iné dôvody – napríklad, že pri čítaní originálu sa cítia viac spojení s autorom a s príbehom, a tiež bola zmienená nižšia cena originálov oproti prekladom.

45 respondentov (40,5 %) uviedlo, že uprednostňujú knihy v slovenskom jazyku. Z nich 18 (40 %) respondentov uviedlo, že po slovensky čítajú preto, že nepoznajú jazyk originálu. 17 (37,8 %) respondentov uviedlo ako dôvod to, že slovenčinu a slovenské preklady majú jednoducho radi. 10 respondentov (22,2 %)

uviedlo iné dôvody – napríklad, že je jednoduchšie čítať v slovenskom jazyku, a tak môžu venovať viac pozornosti príbehu, ďalší uviedli, že jednoducho podporujú slovenských prekladateľov a sledujú ich prekladateľské riešenia. 8 respondentov uviedlo, že slovenskému prekladu chýba kvalita – české preklady podľa nich lepšie uchovávajú význam a atmosféru originálu a tiež štýl spisovateľa. Slovenským vydavateľstvám respondenti vytkli, že niekedy nezamestnávajú profesionálnych prekladateľov a korektorov a v prekladoch sú výrazné chyby (to však môže byť aj časovým tlakom na zamestnancov). Respondentom sa nepáčilo ani to, že slovenské vydavateľstvá vydávajú knihy neskôr ako české, že mnohé knižné série nie sú kompletne preložené, a že na trhu chýbajú dystopie od slovenských autorov.

3 INTERPRETÁCIA VÝSKUMU

Skúmať recepciu literatúry v krajine má svoje opodstatnenie, veď umenie a jeho kvalita ovplyvňujú kultúru a inteligenciu spoločnosti. Literatúra, odkrývajúca temnú stránku človeka a hrôzy, akých je schopný, otvára čitateľovi oči, núti ho premýšľať. Skúsený čitateľ zas zbadá, kedy literatúra upadá do klišé, neprináša nič nové, stáva sa povrchnou zábavou bez koreňov v hlbokých univerzálnych pravdách o ľudstve. Jeho kritiku si treba vypočuť a v budúcnosti sa chybám vyvarovať. Vydavateľstvá, spisovatelia aj prekladatelia by mali načúvať hlasom svojich zákazníkov, aj keď nie vždy je samozrejme vhodné ich aj poslúchať.

Prejdime teraz k zhodnoteniu prínosu našich zistení. Keďže výskum naznačuje, že respondenti starší ako 25 rokov majú o dystopiách viac vedomostí a aj ich viac prečítali (či už tých klasických alebo súčasných pre mladých dospelých), možno by nebolo na škodu odporúčať nejaké dystopické dielo žiakom a študentom v rámci literatúry na školách, aby si rozšírili obzory. Spisovateľov by zas staršia skupina čitateľov mohla motivovať k serióznejším a kvalitnejším zápletkám. Pri skúmaní vzťahu k čítaniu sme si uvedomili, že súčasný záujem o filmovú aj knižnú tvorbu je v poriadku, no výhradný záujem o filmovú tvorbu už prispieva k nedostatku vedomostí o literatúre. Výskum obľúbenosti iných žánrov (konkrétne sci-fi a fantasy) napovedal, že skĺbenie týchto žánrov s dystopiou môže výsledné dielo zatriktívniť pre čitateľa dystopii, kombinácia s ďalšími žánrami môže dielo priblížiť ešte širšiemu publiku. Ako spomíname i v našej práci, žánre najlepšie fungujú vo vzájomnom dialógu a napríklad pokiaľ ide o literatúru pre mladých dospelých, kombinácia žánrov je využívaná pomerne často.

Odpovede na otvorené otázky nášho dotazníka môžu spisovateľom či vydavateľstvám priamo napovedať, čo sa čitateľom na dystopiách páči a čo nie. Nedá sa vyhovieť každému, no badáme, že vízie budúcnosti, katastrofické scenáre,

varovania pred dôsledkami nášho konania, podnety na zamyslenie a napínavé zápletky, ktoré prirodzene k dystopiami patria, sa u čitateľov tešia veľkej obľube. Naopak, čitateľov odrádza zle vymyslený a napísaný príbeh, neuveriteľná zápleтка a neuveriteľné postavy, tvorba fikčného sveta bez dostatku pravidiel, naťahovanie deja a nesprávna práca s tempom príbehu, neschopnosť dospelých postáv a antagonistov, ľúbostné trojuholníky a snaha nasilu šokovať.

Krátky výskum recepcie prekladov ukázal, že väčšina z respondentov preferuje čítanie v inom ako slovenskom jazyku. Respondenti, ktorí označili, že slovenský preklad nepovažujú za kvalitný, porovnávali naše preklady s českými. České preklady podľa nich lepšie uchovávajú význam a atmosféru originálu a tiež štýl spisovateľa. Slovenským vydavateľstvám vytkli, že niekedy nezamestnávajú profesionálnych prekladateľov a korektorov a v prekladoch sú výrazné chyby (to však môže byť aj časovým tlakom na zamestnancov). Respondentom sa nepáčilo ani to, že slovenské vydavateľstvá vydávajú knihy neskôr ako české, že mnohé knižné série nie sú kompletne preložené, a že na trhu chýbajú dystopie od slovenských autorov.

Výskumnú vzorku tvorilo iba 111 respondentov, no veríme, že sme výskumom priniesli zaujímavú **sondu** do problematiky a možno aj podnet k ďalším výskumom. Dúfame, že naše zistenia budú naozaj aspoň trochu prínosom vo svete literatúry na Slovensku a snád aj prispesjú k zlepšeniu situácie.

ZÁVER

Cieľom nášho výskumu bolo dozvedieť sa viac o recepcii dystopickej a prekladovej literatúry na Slovensku. Snažili sme sa ponúknuť aspoň úvod do problematiky, ktorej hlbšie skúmanie by bolo určite osožné pre vydavateľstvá, spisovateľov a prekladateľov. V príspevku sme sa venovali súvislostiam medzi respondentovým vekom a jeho vedomosťami a vzťahom k dystopickej literatúre, a tiež sme sa pozreli na súvislosti so vzťahom k čítaniu. V krátkosti sme sa venovali aj recepcii prekladovej literatúry. Respondenti nad 25 rokov mali viac vedomostí a skôr by si prečítali dystopiu než mladí dospelí. Nepotvrdil sa predpoklad, že dystopie pre mladých dospelých číta najmä príslušná veková kategória. Zistili sme, že vzťah k čítaniu a k žánrom fantasy a sci-fi súvisí so vzťahom k dystopiami. Väčšina respondentov preferovala čítať knihy v inom ako slovenskom jazyku. Našu výskumnú vzorku tvorilo iba 111 respondentov, no napriek tomu veríme, že sme výskumom priniesli zaujímavý náhľad do problematiky a možno aj podnet k ďalším výskumom či k pozitívnym zmenám vo svete literatúry.

LITERATÚRA

- ADAMS, John Joseph: *Dystopian Fiction: An Introduction*. [online]. Apr. 2011. [cit: 2017-9-09]. Dostupné na: <<https://www.tor.com/2011/04/11/dystopian-fiction-an-introduction/>>.
- ADAMS, John Joseph: *Dystopian Round Table: The Appeal of Dystopian Fiction*. [online]. Apr. 2011. [cit: 2017-9-09]. Dostupné na: <<https://www.tor.com/2011/04/15/dystopian-round-table-the-appeal-of-dystopian-fiction/>>.
- BALDICK, Chris: *The Concise Oxford Dictionary of Literary Terms*. Oxford University Press, 2001. 304 s. ISBN 978-0-1928-0118-0.
- BEAUBIEN, Joseph P.: *Terrible Writing Advice Video Series Debut – Chapter 1: Dystopia*. [online]. Aug. 2016. [cit: 2017-9-09]. Dostupné na: <<http://jpbeaubien.com/terrible-writing-advice-video-series-debut-chapter-1-dystopia/>>.
- BITOUN, Rachel Elfassy. *The Political Message of The Hunger Games*. [online]. Aug. 2014. [cit: 2017-9-09]. Dostupné na: <<https://the-artifice.com/the-hunger-games-political-message/>>.
- BRADBURY, Ray: *Fascination with the Future*. [online]. Nov. 2013. [cit: 2017-9-09]. Dostupné na: <<https://www.youtube.com/watch?v=YVMomBPvCFc>>.
- CART, Michael: *The Value of Young Adult Literature*. [online]. Jan. 2008. [cit: 2017-9-09]. Dostupné na: <<http://www.ala.org/yalsa/guidelines/whitepapers/yalit>>.
- GENDLER, Alex: *How to recognize a dystopia*. [online]. Nov. 2016. [cit: 2017-9-09]. Dostupné na: <<https://ed.ted.com/lessons/how-to-recognize-a-dystopia-alex-gendler>>.
- MILLEROVÁ, Laura: *Fresh Hell: What's behind the boom in dystopian fiction for young readers?* [online]. Jún 2010. [cit: 2017-9-09]. Dostupné na: <<https://www.newyorker.com/magazine/2010/06/14/fresh-hell-2>>.
- NOVÁL, Josef: *Antiutopie a dystopie: ošklivé svety, za ktoré si lidé môžu sami*. In: Drakkar: Pochmurná města. [online]. Okt. 2010. [cit: 2017-9-09]. Dostupné na: <http://drakkar.sk/22/drakkar_2010_22_rijen.pdf>.
- PICKETT, Leah: *How the YA novel became an industry-defining sensation*. [online]. Máj 2014. [cit: 2017-9-09]. Dostupné na: <<https://www.dailydot.com/via/understanding-appeal-young-adult-novel/>>.
- SCHLENCOVÁ, Lívia: *Dystopian Fiction and its Reception in Slovakia*. [diplomová práca]. Banská Bystrica : Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela, 2017. 83 s.
- SCHOLES, Justin – OSTENSON, Jon: *Understanding the Appeal of Dystopian Young Adult Fiction*. [online]. 2013. [cit: 2017-9-09]. Dostupné na: <<https://scholar.lib.vt.edu/ejournals/ALAN/v40n2/scholes.html>>.
- VIEIRA, Fatima: *The Concept of Utopia*. In: *The Cambridge Companion to Utopian Literature*. Cambridge University Press, 2010. 314 s. ISBN 978-0-5217-1414-3.
- WESTERFELD, Scott: *MESS O' POLITICS*. [online]. Sep. 2008. [cit: 2017-9-09]. Dostupné na: <<https://scottwesterfeld.com/blog/2008/09/mess-o-politics/>>.

RESUMÉ

The paper studies the reception of the dystopian literature and the translations in Slovakia. The initial part introduces the research based on the data collected in January 2017 using a questionnaire. The questionnaire was completed by 111 respondents. The paper further examines the relation between the respondent's age and their knowledge and attitude towards dystopias. The objective is to find out whether the young adult dystopias are read above all by the young adults. The relation between the respondent's attitude towards reading in general and towards dystopias is examined as well. Furthermore, the paper studies the relation between the attitude towards fantasy and sci-fi and dystopias as well. Finally, the paper provides a brief overview of the reception of translated literature in Slovakia.

◆◆◆

Mgr. Lívia Schlencová
Jesenského 2028/157
069 01 Snina
livia.schlencova@gmail.com